

VI. SİYASET FELSEFESİ

A- SİYASET FELSEFESİNİN KONUSU

- 1- Siyaset Felsefesinin Temel Kavramları
- 2- Siyaset Felsefesinin Soruları

B- SİYASET FELSEFESİNİN İKİ ANA PROBLEMİ

- 1- Karmaşa-Düzen-Ütopya
 - a) Düzenin Gerekliği ve Devlet
 - b) İdeal Düzen Arayışları
 - İdeal Düzenin Olabileceğini Reddedenler -İdeal Düzenin Olabileceğini Kabul Edenler
 - c) İdeal Düzeni Belirleyen Ölçütler
 - d) Ütopyalar
- 2- Birey ve Devlet

A. SİYASET FELSEFESİNİN KONUSU

Siyaset (Politika Latince) dilimize Arapçadan geçmiş bir sözcüktür ve devlet ve toplum yönetimi ile ilgili tüm etkinlikleri ifade eder. Bu alanı, hem siyaset bilim hem de siyaset felsefesi inceler. Siyaset bilim devlet biçimlerini, siyasi olguları ve süreçleri ele alır, betimler ve olanı olduğu gibi inceler. Siyaset felsefesi ise var olan siyaset üzerine bir sorgulama ve akıl yürütme etkinliğidir. Siyaset felsefesi ideolojiler üstü bir tutumla olması gerekeni araştırır.

1. Siyaset felsefesinin temel kavramları

Birey: Kendisini başkalarından ayıran, kendisine özgü bir kimliği olan her tek toplumsal insan

Toplum: Bireylerden oluşan ve kendisine özgü bir yapısı bulunan, aralarında sosyal ilişki ile ortak bir kültürü ve sürekliliği bulunan insan topluluğudur.

Devlet: Bir yurt üzerinde yaşayan ortak bir kültür yaratmış olan insanların oluşturduğu hukuksal ve siyasal otoritedir.

İktidar: Yönetme gücünü elinde bulundurma demektir.

Meşruiyet: Egemenliğin haklı nedenlere dayalı olarak kullanılmasını ifade eder. Bir toplumda meşruiyet ya sosyal haklılığa ya da yasalara dayalı olarak kullanılabilir.

Yönetim: Bir örgütün ya da bir kurumun belirlenen ilke ve amaçlar doğrultusunda işletilmesidir.

Egemenlik: Yönetme gücünün kaynağı yönetme yetkisini elinde bulundurmanın nedenidir.

Hak: Kullanma ve isteme yetkisine sahip olduğumuz şeylerdir.

Hukuk: Devlet-birey ve birey-birey ilişkilerini düzenleyen yazılı normlar bütünüdür.

Yasa: Hukuku meydana getiren zorlayıcı olan ve yaptırımları bulunan yazılı normların her biridir.

Bürokrasi: Kamu alanında çalışan aşamalı(hiyerarşik) bir düzen içinde örgütlenmiş olan memurlar topluluğudur.

2. Siyaset felsefesinin temel soruları

- Devletin varlık nedeni nedir?
- Devlet olmalı mı olmamalı mı?
- Devletin fonksiyonu nedir?
- İktidar kaynağını nereden alır?

- Egemenlik türleri nelerdir?
- Sivil toplum nedir?
- Demokratik yaşamda sivil toplumun yeri nedir?
- Eşitlik nedir?
- Adalet nedir?
- Bürokrasiden vazgeçilebilir mi?
- En iyi yönetim biçimi nedir?
- Herkesin memnun olabileceği bir yönetim biçimi olabilir mi?

- İktidar kaynağını nereden alır?

* İlk yaklaşım iktidarın, **toplumun içten ve dıştan gelebilecek tehlikelere karşı korunması ihtiyacından** kaynaklandığını söyler.

* İkinci yaklaşım iktidarın **kaynağı olarak Tanrı'yı** görür. Bu yaklaşıma göre iktidar Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisidir.

* Üçüncü yaklaşıma göre **iktidar kaynağını toplumda yaşayan insanların ortak iradesinden** kaynaklanır.

- Meşruiyetin ölçütleri nelerdir?

* Birinci yaklaşıma göre **devlet ve iktidar bireylerin ahlaki bakımdan olgunlaşma ihtiyacına yanıt vermek amacıyla** ortaya çıkmıştır. Bu amacı yerine getirebildiği oranda meşrudur.

* Devlet Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisidir yaklaşımını savunanlara göre ise iktidar **dinsel misyonun yerine getirilmesi temelinde meşrudur.**

* Marksizm'e göre devlet egemen sınıfların üretim araçlarını elinde bulundurmasına hizmet eden bir araçtır. **Devletin meşruluğu hizmet ettiği sınıfın çıkarlarını gözetmesi ve sonuçta sınıfsız bir toplumu amaç edinmesi ile ölçülür.**

* Bir başka yaklaşıma göre ise devlet ortak iradenin temsilcisidir. **Devletin uygulamaları ortak iradeye hizmet ettiği sürece meşrudur.**

- Egemenliğin kullanılış biçimleri nelerdir?

• Geleneksel Egemenlik:

Geleneksel egemenliği toplumun dayandığı geleneksel değerler (**gelenekler, örfler, adetler, görenekler**) belirler. Bu egemenlik türü gelişmemiş ilkel toplumlarda geçerlidir. Egemenlik halka değil belirli bir kişiye ya da belirli bir aileye aittir. Emirlik,krallık,şeyhlik vb ülkeler bu egemenlik türüne örnek olarak verilebilir.

• Karizmatik Egemenlik:

Liderde bulunan karizmaya dayalı bir egemenlik türüdür. Karizma üstün ve büyüleyici niteliklere sahip liderleri ifade etmede kullanılan bir terimdir. Karizmatik liderler güçlerini topluma sağladıkları başarılarından alırlar.

- **Demokratik ve hukuksal Egemenlik**

Bu egemenlik tarzı insanın akıl ve mantığına dayalıdır. Egemenlik hukuka dayanır ve hukuk kuralları çerçevesinde kullanılır. Egemenliği elde etme ve kullanma yolları ve sınırları anayasalar tarafından belirlenmiştir. **İktidarın egemenliği kullanırken halkın iradesini kullanması esastır.**

A. SİYASET FELSEFESİNİN İKİ ANA PROBLEMİ

1. Karmaşa-Düzen-Ütopya

a) Düzenin Gerekliliği ve Devlet

Düzen, insanların bir arada yaşayabilmeleri için gerekli bir toplumsal yapılanmayı gerektirir. Devlet bu yapılanmayı düzenin sürdürülmesi amacıyla oluşturulmuş bir kurumdur.

Filozoflar devletin nasıl ortaya çıktığına ilişkin birçok görüşler öne sürmüşlerdir. Ancak felsefe tarihinde devleti ele alan yaklaşımlar iki ana başlık altında toplanabilirler.

- Devleti Doğal Bir Varlık Sayan Yaklaşımlar:

Bu yaklaşımın en önemli temsilcisi **Platon'dur**. Ona göre toplum insan vücuduna benzer. Nasıl vücudumuzda her organın bir görevi varsa toplumdaki her organın da belli bir görevi bulunmaktadır. Devlet ise insan vücudundaki tüm organların birbiriyle uyumlu çalışmasını sağlayan beyni temsil etmektedir. Devletin belli bir başlangıcı bulunmamaktadır. Ona göre devlet insan toplumuyla birlikte hep vardı ve hep var olmaya da devam edecektir.

- Devleti Yapay Bir Varlık Sayan Yaklaşımlar

Bu yaklaşımın felsefe tarihindeki en önemli temsilcileri **Thomas Hobbes, J.J.Rousseau ve J.Locke'tur**. Bunlara göre insan toplulukları başlangıçta "Doğal Durum" adı verilen bir durumda yaşıyorlardı. Doğal durumda insanları yöneten ne kurallar ne de kurumlar bulunuyordu. Daha sonra insanlar barış içinde ve belirli bir düzen içerisinde yaşama gereksinimi duyduklarında devlet düşüncesi ortaya çıktı. Yani onlara göre devlet sonradan insan ihtiyaçlarına cevap vermek üzere oluşturulmuş bir kurumdur.

b) İdeal Düzen Arayışları

Felsefe tarihinde ideal bir düzenin olup olmadığı tartışmaları iki ana grupta toplanır. Bunlardan ilki ideal bir düzenin olamayacağını öne süren görüşler ve ikincisi ideal bir düzenin olabileceğini öne süren görüşlerdir.

- İdeal bir düzenin olamayacağını söyleyen görüşler

Sofistlere ve nihilistlere göre ideal bir düzen yoktur. Çünkü düzenin amacı insan mutluluğunu sağlamaktır. Tüm insanların mutluluğunu sağlamak ise olanaksızdır. Bu anlamda bugüne kadar hiçbir

düzen mutlak insan mutluluğunu sağlayabilmiş ve bundan sonra da sağlayabilecek değildir ve bu yüzden de ideal bir düzenden söz edilemez.

- İdeal bir düzenin olabileceğini öne süren görüşler

İkinci ana yaklaşımlar ideal bir düzenin olabileceğini söyleyen yaklaşımlardır. Bu yaklaşımlara göre ise asıl sorun ideal düzeni belirleyen ölçütlerdedir.

c) İdeal Düzeni Belirleyen Ölçütler

- Özgürlüğü Temel Alan Yaklaşım (Liberalizm)

Liberalizm olarak bilinen bu görüş **Adam Smith, J.Locke ve St Mill** tarafından savunulmuştur. Bu yaklaşım Batı dünyasının kapitalist üretim tarzının dayandığı felsefi temel olarak karşımıza çıkar. Smith'in "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" sözüyle özetlenebilecek olan liberalizme göre ideal bir düzen mutlak anlamda birey özgürlüğünü sağlayabilen düzendir. Bir düzenin ideal sayılabilmesi için özgürlükçü olması gerekmektedir.

- Eşitliği Temel Alan Yaklaşım (Sosyalizm)

Bu yaklaşımın başlıca temsilcileri **S.Simon, C.Fourier, Prodhon, Owen ve Karl Marx'dır**. Bunlara göre ideal düzeni belirleyen ölçüt eşitlik ilkesidir. Bu yaklaşımla birlikte sosyalist ekonomik sistemin felsefi düşüncesi ortaya çıkmış olmaktadır.

- Adaleti Temel Alan Yaklaşım (Sosyal Hukuk Devleti)

Özgürlüğü veya eşitliği temel alan yaklaşımların dayandığı ekonomik sistemler insan ve toplum problemlerini çözmeye yetememiştir. Bu nedenle daha sonra ideal düzeni belirleyen ölçüt olarak adalet ilkesi öne sürülmüştür. Bu yaklaşıma göre özgürlüğün olmadığı yerde eşitlikten, eşitliğin olmadığı yerde ise özgürlükten söz etmek olanaksızdır. Adalet ilkesini temel alan yaklaşım sosyal hukuk devleti denilen yeni bir devlet modelinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

d) Ütopyalar

Şimdiye kadar öngörülen veya uygulanan hiçbir devlet tarzı mutlak anlamda insan mutluluğunu sağlayamamıştır. Bu yüzden insanlar yeni devlet arayışlarını sürdürmektedirler. Bu çabalar kapsamında düş gücüne dayalı **hayali devlet biçimleri** de üretilmiştir. Bu **hayali düzen tasarımlarına** olmayan yer anlamına gelen Ütopya denir. Ütopya **hiçbir yerde bulunmayan** hayali bir devlet yazınıdır. Tarih içerisinde ütopya yazarları iki başlık altında toplanır:

- İstenilen Ütopyalar

Bu tür ütopyalar her şeyin yolunda gittiği, toplumsal alanda herhangi bir sorunun bulunmadığı, kusursuz bir devlet ve düzen tasarımı ifade eder. Bunlar iyimser bir bakış açısıyla kaleme alınmış

ütopyalardır. Bu tür tasarımlara şunlar örnek olarak verilebilir:

- **Platon: Devlet**, Adalet ideasına dayanan bu devlette üç grup vardır: **Erdemi bilgelik olan yöneticiler, Erdemi cesaret olan savaşçılar ve bir de işçiler yani çalışanlar**. Bu grupların özelliklerinin verildiği devlet anlayışı daha sonraki ütopyik yaklaşımların çoğunu etkilemiştir.

Platon "Yöneticiler filozof ya da filozoflar yönetici olmalı." der.

- **Farabi: El Medinet'ül Fazıla**, Farabi'nin seçimle belirlenen erdemli kişiler tarafından yönetilen devlet anlayışıdır.

- **Thomas More: Ütopia**, More'un (Mur) (16.y.y.) eseridir. Mülkiyetin bireysel olduğu ve her şeyin parayla ölçüldüğü yerde adaletin ve sosyal mutluluğun olamayacağını savunur. Bu tür yönelime karşı insanların mutlu olabilecekleri hayali bir düzen önerir. Ütopyada toplum sınıfsızdır. Mülkiyet ve para yoktur. Yöneticiler seçimle işbaşına gelir

- **Campanella: Güneş Ülkesi**, T.Campanella'nın (Kampanella) (17.y.y.) ütopyasıdır. Var olan herşeyin tam bir eşitlik içinde paylaşıldığı ülkedir. Mülkiyet ortak olup, zorunlu çalışma süresi azdır. Güç, akıl ve sevgiye dayanan yöneticinin yetkileri çok geniştir.

- **F.Bacon: Yeni Atlantis**, F.Bacon (Beykın) (17.y.y.) gelişen teknolojinin sonucu, insan doğa ilişkisinin, insanın zaferiyle sonuçlandığı bir toplumun özelliklerini belirtmeye çalışır.

- İstenilmeyen Ütopyalar

Dünyanın ve toplumun geleceği konusunda iyimser bir bakış açısıyla kaleme alınmış yukarıdaki ütopyaların yanı sıra kötümser bir bakış açısıyla yazılmış ütopyalar da vardır. Bunlar gelecek için karamsarlıklar. İnsanlığın geleceğinin özellikle kontrolsüz teknolojik gelişmeler yüzünden kötü olacağına ilişkin bir karamsarlık içermektedirler. Bu ütopyalara şunlar örnek olarak verilebilir:

- **Aldous Huxley: Yeni Dünya**, A.Huxley'in (Huxsley) (20.y.y.) teknolojinin gelecekte toplumu nasıl yok edeceğini göstererek, bilim ve teknolojiye karşı insanı uyarmak amacıyla yazdığı eserdir. Yeni Dünya'da yapay yöntemle üretilen insanlar alfa, beta, epsilon adı verilen sınıflardan oluşmuştur. Kimse hastalanmaz, ölmez, yalnız çalışma ve eğlence olduğundan, duygulanma ve düşünme yoktur. Ayrıca toplumların geçmişi tümüyle silinmiştir.

- **George Orwell: 1984 Ütopyası**, G. Orwell'in (Orvel) (20.y.y.) insanları, totaliter (baskıcı) devlet anlayışına karşı uyarmayı amaç edindiği eserdir. 1984, dünyanın üç bloğa bölündüğü ve toplumların acımasızca yönetildiği bir dönemdir. Baskı nedeniyle herkes korku içindedir. İnsanların davranışları ve düşünceleri sürekli izlendiği için kimsenin özel hayatının olmadığı bir dünyadır.

2. Birey ve Devlet

Bu bölümde işleyeceğimiz; birey ve devlet ilişkisi, siyaset felsefesinin bir başka sorunudur. Geçmiş dönemlerden günümüze kadar bu ilişki çeşitli biçimlerde ortaya çıkmıştır.

Günümüzde birey, temel hak ve özgürlüklerini kullanarak kendisini gerçekleştiren bir varlık durumuna gelmiştir. Devlet ise toplumda bireylerin bu hak ve özgürlüklerini en ileri derecede ve sürekli olarak kullanabilmeleri için oluşturulmuş otoritedir. Bu otoriteyi yasama, yürütme ve yargı yoluyla amacına uygun olarak kullanacak biçimde örgütlenmiştir.

Birey ancak devlet içinde, yurttaşlık haklarının ve özgürlüğünün güvencesine sahip olabilir. Devlet de bu güvenceyi varlık nedeni olarak sağlamak zorundadır. Böyle bir devlet - yurttaş ilişkisi, yalnız demokratik toplumda gerçekleşir, totaliter (baskıcı) yönetimde değil.

Devlet adına olsa bile, bireyin temel haklarından vazgeçmesinin beklenmemesi, başka bir deyişle bireyin ve devletin birbiri adına feda edilmemesi gerektiği konusunda bazı düşünürlerin yaklaşımına bakalım:

Yusuf Has Hacib (11.y.y.) Kutadgu Bilig (Mutluluk Veren Bilgi) adlı eserinde hükümdarın görevinin, halka hizmet etmek ve adalet dağıtmak olduğunu savunur.

J. Locke'a (Lok) göre devlet, bireylerin yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarını korumak için vardır. Bu anlamda birey ve devlet arasında sözleşme sözkonusudur. Bireyin haklarından vazgeçtiği yerde, devletin varlık nedeni de ortadan kalkar.

K.Popper (Poper) Açık Toplum ve Düşmanları adlı eserinde özgürlük öğretisini savunurken, aslında bireyin vazgeçemeyeceği haklarını savunur. Bireyin haklarını ortadan kaldıran totaliter (baskıcı) yönetimlerin eleştirisini yapar.